

תורת הבטחון

פרשת בראשית

עיקר עבודת האדם

וְהָבֵל הֵבִיא גַם הוּא מִבְכֹּרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבָּהּ וַיִּשַׁע ה' אֶל הָבֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ. (ד, ד)

התורה הקדושה מספרת שקין והבל הביאו קרבן לה'. הקב"ה קיבל את קרבנו של הבל, וירדה אש מן השמים ולחכה מנחתו, אבל קרבנו של קין לא נתקבל, ולא ירדה עליו אש מן השמים. ויש להתבונן, הרי שניהם הביאו קרבן מהדבר שעסקו בו, קין שהיה עובד אדמה הביא מפרי האדמה, והבל שהיה רועה צאן הביא מצאנו מנחה לה', ומדוע קיבל הקב"ה רק קרבנו של הבל.

גם הוא

ועוד יש לבאר דכתיב: "והבל הביא גם הוא וגו'", והכלי יקר הביא בשם ס' צרור המור ש"גם הוא", בא להורות שלא נתעורר מעצמו להביא קרבן לה'. רק אחר שראה שקין הביא מנחה לה', אז נתעורר להביא קרבן לה'. וא"כ צ"ב, אם הבל בעצמו לא נתעורר להביא הקרבן, מדוע קיבל הקב"ה קרבנו של הבל ולא של קין, הרי בדעתו של קין עלה מתחילה הרעיון להביא קרבן.

למי נתפייס הקב"ה

ויש לבאר על פי דברי המדרש רבה (פרשה כ"ג, אות ו'): "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, נתפייס ממנו, (ד, ה) ואל קין ואל מנחתו לא שעה, לא נתפייס ממנו", ע"כ.

וביאר הנזר הקודש וז"ל: "דהול"ל וישע ה' אל מנחת הבל, מאי "אל הבל ואל מנחתו", וכן בקין לא הול"ל אלא אל מנחת קין, שאין ענין קבלה נופל אלא בקרבן המנחה, לא באדם המקריב, ולזה אמר נתפייס ממנו, כלומר דקמ"ל דקבלת מנחת הבל ומנחת קין לא היה מצד עצם המנחה, לפי שמנחת הבל היתה טובה ומובחרת ממנחת קין, דהקב"ה לא איכפת ליה בהא ושקול בעיניו רב ומעט, וכאותה ששינוי (מנחות קי) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, אלא ה"נ קבלת המנחה היה מצד כוונת המקריב, כי הבל שהיה כוונתו רצויה ושליומה לשמים להקריב בשמחה ובטוב לבב בעין יפה מבכורות צאנו ומחלביהן, נתפייס ממנו לפנות אליו לקבל מנחתו ברצון, אבל קין שהקריב בעין רעה מן הגרוע כדלעיל, וכן לא היה כוונתו רצויה ושליומה לשמים, וכמ"ש לקמן בשם הזוהר, לא נתפייס ממנו לפנות אליו לקבל מנחתו ברצון. ולכן אמר פה נתפייס ממנו, ולא אמר נתפייס מהם, אף על גב דתרי ניניהו הבל ומנחתו, והיינו לפי שאין ענין הפיוס בא מצד עצם המנחה אלא מצד כוונת המקריב וכאמור", ע"כ.

מבואר בדבריו יסוד גדול, שעיקרו של קרבן הוא כוונת המקריב אותו. קרבנו של הבל היה רצוי אצל הקב"ה, שהקריב בעין יפה, משא"כ קרבנו של קין שלא היה בעין יפה, היה חסר בעיקר כוונת המקריב אותו, וע"כ לא קיבל הקב"ה קרבנו. והגם שעלה בדעתו של קין תחילה להקריב לה', מ"מ כיון שעדיין חסר בעיקר כוונת הקרבן, ע"כ לא היה קרבנו רצוי להקב"ה.

רחמנא לבא בעי

ונראה שיש להוסיף, שכאן בתחילת התורה, התורה הקדושה באה ללמדנו מהו העיקר בעבודת ה'. אין העיקר תלוי במעשה שעושה העובד את השי"ת, אלא העיקר היא הכוונה – "רחמנא ליבא בעי". וכדאינתא בסנהדרין (ק, ז): "אמר רבי: ארבע מאה בעייתא בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ולא איפשט להו חד. אמר רבא: רבותא למבטי בעי... אלא הקב"ה ליבא בעי", ע"כ. וביאר התורת חיים וז"ל: "שהכל תלוי בלב כי בו משכן הנשמה, וכל האיברים גירי בתריה, וכל העוסק בתורה ומצוות ואין לבו לשמים, הרי הוא כגוף בלא נשמה, ונמשל כבהמות נדמו, והיינו דאמר בפ"ב דפרקי אבות רואה אני את דברי ר' אלעזר בן ערך שאמר לב טוב מדבריתם, שבכלל דבריו דבריתם", עכ"ל. מבואר העיקר בעבודת השי"ת הוא הכוונה והלב, ולא רק עצם המעשה שאחד עושה לעבוד את השי"ת.

וחזינו יסוד זה מקרבנם של קין והבל, שהקב"ה קיבל קרבנו של הבל שהיה עם כוונה נכונה, משא"כ קין, הגם שהביא קרבן, מ"מ כיון שחסר בעיקרו של הקרבן, שלא היה עם כוונה ועם הלב, ע"כ לא קיבל הקב"ה קרבנו.

מעלת הצדיקים

וידוע מה שכתב הרמ"א בתחילת שו"ע (או"ח ס"א ז') ז"ל: "שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים", עכ"ל. וכתב הגר"א (סג): "ובמעלות הצדיקים – כמו שכתוב: "איש צדיק תמים וכו' את האלקים התהלך נח", וכן בחנוך וכן באבות "אשר התהלכו אבותי לפניו" (נח"מ ט) וזהו כל מעלת הצדיקים", עכ"ל. הרי עיקר מעלת הצדיקים אינה רק מצד מעשיהם שעוסקים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, אלא זה שהם חיים כל ימיהם עם אמונה שהם קיימים לפני הקב"ה. צדיק אינו מי שרק עובד את הקב"ה ולומד תורה ועושה מצוות ומעשים טובים. אם אינו עוסק בהם עם הלב והכוונה הנכונה, חסר בעיקר העבודה – "רחמנא לבא בעי". רק מי שחי כל ימיו עם "שויתי ה' לנגדי תמיד", בעבודתו יש תמיד לב וכוונה, זו עבודה שליומה – ע"כ, "זהו כל מעלת הצדיקים"!